

Nowe stanowisko dębosza *Aesalus scarabaeoides* (PANZER, 1793) (Coleoptera: Lucanidae) w okolicach Wołowa (Dolny Śląsk)

A new locality of *Aesalus scarabaeoides* (PANZER, 1793) (Coleoptera: Lucanidae)
in the vicinity of Wołów (Lower Silesia)

Rafał RUTA¹, Katarzyna ŻUK²

¹ Zakład Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej, Uniwersytet Wrocławski, ul. Przybyszewskiego 65, 51-148 Wrocław,
e-mail: rafal.ruta@uwr.edu.pl, ORCID: 0000-0001-8515-2385

² ul. Bierzycka 6, 51-179 Wrocław, e-mail: katarzyna.renata.zuk@gmail.com

KEY WORDS: saproxylic beetles, Scarabaeoidea, dębosz, Uroczysko Wrzosa nature reserve, Rościślawice Heights.

Aesalus scarabaeoides (PANZER, 1793) (dębosz) jest chrząszczem rzadko spotykanym w Polsce, uwzględnionym na czerwonej liście chrząszczy Polski (PAWŁOWSKI i in. 2002) w kategorii EN. W ostatnich latach gatunek ten wykazano z Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego (RUTA i in. 2016, BUNALSKI 2019) i Jasnego Pola (UTM: XT73) na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej (PLEWA i in. 2011). Na Dolnym Śląsku dębosz od czasów LETZNERA (1871), kiedy znany był z Wrocławia, Oławy i Brzegu, uchodzi za gatunek bardzo rzadki. LETZNER (op. cit.) do dolnośląskich lokalizacji omawianego gatunku zaliczył również stanowisko w Gruszczy (XT50), według regionalizacji przyjętej w Katalogu Fauny Polski znajdujące się na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej. Te same stanowiska podał GERHARDT (1910), co wskazuje na brak nowych stwierdzeń na przestrzeni 40 lat dzielących oba opracowania. Nieco dokładniejsze dane autorów niemieckich dotyczą okolic Wrocławia: według LETZNERA (1888) gatunek ten już w latach 80. XIX w. występował sporadycznie, choć dawniej w lasach dębowych Wrocławia nie był rzadki. POLENTZ (1936) zauważył, że *A. scarabaeoides*, dawniej stwierdzany we Wrocławiu, nie był widywany od dziesięcioleci. Informacje te wskazują na spadek liczebności dębosza we Wrocławiu w II połowie XIX w., aż do zaniku na początku XX w. Dane powojenne są bardzo skąpe: BURAKOWSKI i in. (1983) potwierdzili jego występowanie w okolicach Oławy, BUNALSKI i PRZEWOŻNY (2008) wykazali omawiany gatunek z rez. Zwierzyniec koło Oławy na podstawie okazu zebranego w 1991 r. przez L. BO-

ROWCA, występowanie dębosza w tym samym rezerwacie zostało po raz kolejny potwierdzone przez SMOLISA i in. (2016). Okolice Oławy były więc do momentu znalezienia stanowiska opisanego w bieżącej notatce jedynym znanym miejscem występowania *A. scarabaeoides* na Dolnym Śląsku, w dodatku z potwierdzoną ciągłością trwania populacji na przestrzeni 150 lat.

Nowe stanowisko *A. scarabaeoides* znaleźliśmy w czasie obserwacji prowadzonych w okolicach rezerwatu przyrody Uroczysko Wrzosa położonego na zachód od Wołowa, na Wysoczyźnie Rościślawskiej (SOLON i in. 2018):

– okolice rez. Uroczysko Wrzosa, oddz. 124j, Nadl. Wołów, 20 VIII 2022, szczątki 3 imagines i 4 larwy w próchniejącej kłodzie dębowej o średnicy ok. 50 cm (ryc.), drzewo zostało przecięnięte ok. 20-30 m ze względów bezpieczeństwa, jednak rośło w tym samym wydzieleniu (J. CZEPIK, inf. ustna), obs. R. RUTA i K. ŻUK.

Odnalezione stanowisko znajduje się w obrębie dużego kompleksu leśnego, w którym dęby występują w rozproszeniu. Prawdopodobnie liczba stanowisk *A. scarabaeoides* jest niedoszacowana ze względu na skryty tryb życia osobników tego gatunku. Większość obserwacji z Polski dotyczy występowania omawianego gatunku na dębie, choć spektrum jego roślin żywicielskich jest znacznie szersze i obejmuje także brzozę *Betula* sp., buk zwyczajny *Fagus sylvatica*, grab pospolity *Carpinus betulus*, wiąz *Ulmus* sp., wierzbę *Salix* sp., orzech *Juglans* sp., olchę *Alnus* sp., kasztan *Castanea* sp., jesion *Fraxinus* sp. i śliwę

Prunus sp. (PAWŁOWSKI 1961, BOUGET i in. 2019). Stanowisko opisane w bieżącej pracy położone jest w wyróżnionej przez PAWŁOWSKIEGO (op. cit.) strefie dębowej, charakteryzującej się m. in. występowaniem w niej *Aesalus scarabaeoides*.

Podziękowania

Dziękujemy Panu Jackowi CZEPNIKOWI (Nadleśnictwo Wołów) za informacje dotyczące opisanego stanowiska.

Ryc. Stanowisko *Aesalus scarabaeoides* w sąsiedztwie rezerwatu przyrody Uroczysko Wrzosy, 20 VIII 2022: A) widok ogólny, B) kłoda dębową, C) szczątki imago, D) larwa (fot. R. RUTA).

Fig. A locality of *Aesalus scarabaeoides* in the vicinity of Uroczysko Wrzosy nature reserve, 20 VIII 2022: A) a general view, B) an oak log, C) remains of an adult, D) larva (Photo R. RUTA).

PIŚMIENICTWO

- BOUGET Ch., BRUSTEL H., NOBLECOURT T., ZAGATTI P. 2019. Les Coléoptères saproxyliques de France. Catalogue écologique illustré. Muséum national d'histoire naturelle, Paris.
- BUNALSKI M. 2019. Materiały do poznania rozmieszczenia chrząszczy (Coleoptera) Zachodniej Polski. Część 16. Lucanidae, Trogidae, Ochodaeidae i Geotrupidae – uzupełnienia. *Wiadomości Entomologiczne*, **38** (1): 47-52.
- BUNALSKI M., PRZEWOŹNY M. 2008. Materiały do poznania rozmieszczenia chrząszczy (Coleoptera) Polski Zachodniej. Cz. 1. Jelonkowate (Lucanidae) i modzelatkowate (Trogidae). *Wiadomości Entomologiczne*, **27** (2): 83-89.
- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1983. Chrząszcze Coleoptera. Scarabaeoidea, Dascilloidea, Byrrhoidea i Parnoidea. *Katalog Fauny Polski*, **23**, **9**: 1-294.
- GERHARDT J. 1910. Verzeichniss der Käfer Schlesiens-preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Verlag von Julius Springer, Berlin.
- LETZNER K. 1871. Verzeichniss der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie*, **2**: 1-328.
- LETZNER K. 1888. Fortsetzung des Verzeichniss der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie*, **13**: 181-236.
- PAWŁOWSKI J. 1961. Próchnojady blaszkorożne w biocenozie leśnej Polski. *Ekologia Polska*, Ser. A, **9** (21): 355-438.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Coleoptera Chrząszcze. W: GŁOWACIŃSKI Z. (Red.). Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 88-110.
- PLEWA R., HILSZCZAŃSKI J., JAWORSKI T. 2011. New records of some rare saproxylic beetles (Coleoptera) in Poland. *Opole Scientific Society. Nature Journal*, **44**: 120-131.
- POLENTZ G. 1936. Beitrage zur schlesischen Kaeferfauna. *Zeitschrift für Entomologie*, **18** (1): 2-9.
- RUTA R., ORZECZOWSKI R., ALEKSANDROWICZ O., BOROWSKI J., BUCHHOLZ L., KOMOSIŃSKI K., LUBECKI K., PRZEWOŹNY M. 2016. Chrząszcze (Insecta: Coleoptera) Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego. *Przegląd Przyrodniczy*, **27** (2): 28-62.
- SMOLIS A., SZCZEPAŃSKI W.T., KADEJ M., SZCZEPAŃSKI W., MALKIEWICZ A., ZAJĄC K., KARPIŃSKI L., TARNAWSKI D. 2016. Przyczynek do poznania rozszedlenia wybranych gatunków saproksylicznych chrząszczy (Insecta, Coleoptera) na Dolnym Śląsku. *Przyroda Sudetów*, **19**: 87-114.
- SOLON J., BORZYSZKOWSKI J., BIDLASIK M., RICHLING A., BADORA K., BALON J., BRZEZIŃSKA-WÓJCIK T., CHABUDZIŃSKI Ł., DOBROWOLSKI R., GRZEGORCZYK I., JODŁOWSKI M., KIS-TOWSKI M., KOT R., KRAŻ P., LECHNIO J., MACIAS A., MAJCHROWSKA A., MALINOWSKA E., MIGOŃ P., MYGAPIAŃEK U., NITA J., PAPIŃSKA E., RODZIK J., STRYŻ M., TERPIŁOWSKI S., ZIAJA W. 2018. Physico-geographical mesoregions of Poland: verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. *Geographia Polonica*, **91** (2): 143-170.

Wpłynęło: 22 lutego 2023
Zaakceptowano: 16 czerwca 2023